

Laisvė mums brangesnė už gyvastį

Aloyzas Sušinskas

*O Kalniške, Kalniške, Kalniške!
Mažasis Tu Žalgirio mūši!
Kritai ir kilai. Tavo kalvom
Vien kraujas tekėjo ir lūžo čia pušys...*

Gera pamenu 1945 metų gegužę. Tai buvo šiltos, saulėtos dienos. Tarytum gamta norėjo atsilyginti žmonėms už sunkius karo metus. Aplinkui žydėjo, visi pašaliai šaukė keltis žemę naujam gyvenimui... Baigėsi karas.

Gegužės 16-osios rytas išaušo irgi nepaprastai gražus, žadėjo karštą dieną. Iš pat ankstyvo rytmečio išsiruošiau į Staiderių kaimą, aplankyti dėdės Liudviko. Jau buvau netoli tilto, tereikėjo

peržengti upelį, kai ūmai prasidėjo pragariškas šaudymas. Nežinojau, kur dėtis. Grįžti atgal neketinau, tad paupiu per pievas pasiekiau dėdės kalvę. Jis pro kūjo dūžius nieko negirdėjo.

- Dėde, - tariau pradaręs duris. - Klausykite, kas darosi?

Čia pat kieme jau sukiojosi dėdinė Veronika, pusseserės Stasė ir Danuolė.

- Einam stubon, - pasiūlė dėdė ir užgesino žaizdą. Šaudymas nesiliovė.

- Nuo čia gali būti kažkur netoli, apie Rolius... Koks trejetas kilometrų...- samprotavo jis.

Plentu girdėjosi ūžiant mašinas. Kurį laiką mes tikrai nežinojom, kas dedasi ten, link Krosnos. Šaudymas ne tik netilo, bet dar smarkėjo.

- Čia kažkas ne taip, nejaugi dar nesibaigė karas?

- Baigėsi, - patikslinau aš. - Girdėjau Maskvoje saljutą...

Diena buvo aiškiai sugadinta. Labiausiai nuogastavau dėl namiškių, o jie tikriausiai ėjo iš galvos dėl manęs. Bet nieko nebuvo galima padaryti. Reikėjo laukti. Ir taip ligi išnaktų: ugnis iš įvairiausių ginklų, granatų sprogimai, kulkosvaidžių trėkimai, minosvaidžių salvės... Ypač tas artimai jautėsi, kai ėmė temti. Mes gavome sužinoti tikrą tiesą tik tai dieną. Paryčiu parmoviau namo, artimiesiems suteikdamas daug rūpesčių. Bet viskas baigėsi laimingai. O įvykiai klojosi štai kaip.

Nemaža grupė dzūkų partizanų įsitaisė Kalniškės miške. Sužinoję apie tai, okupantai ėmė supti girią. Miškiniai galėjo laiku pasitraukti, pasinaudodami sutemomis, bet jie nutarė "pamokyti" anuos ir parodyti, kad yra drąsūs ir ryžtingi. Gal būt, per daug buvo rizikinga susiremti su kariškiais, bet taip buvo nuspręsta... Partizanai gerai suprato, jog jiems teks žūtibūtinėje kovoje susiremti su priešu. Kautynėse dalyvavo NKVD kariuomenės 1-ojo Pabaltijo fronto 220-asis Kutuzovo ordino pulkas, kuriam vadovavo majoras Jasenas ir štabo viršininkas majoras Buiničius. Tuo tarpu partizanams ėmėsi vadovauti Lietuvos kariuomenės ulonų puskarininkis Jonas Neifaltas-Lakūnas. Iki dantų ginkluota reguliari so-

vietinė kariuomenė stojo prieš paprastus kaimo vyrus. Žinoma, dauguma jų buvo tarnavę Lietuvos kariuomenėje, žinojo, kaip elgtis su ginklais.

Partizanų užimtos pozicijos buvo nepergeriausios - kalvos, apaugusios eglėmis ir pušimis. Net gerų apkasų nebuvo išsikasę. Miškininkų ginklai prabilo tada, kai priešas visai priartėjo. Dauguma partizanų įsitaisė medžiuose ir iš kulkosvaidžių šienavo priešus. Aršios kautynės tęsėsi, priešas vis metė naujus pastiprinimus. Partizanams ėmė trūkti šaudmenų. Liepsnojo nukapoti medžiai, degė samanės, tirpo miškininkų jėgos. Priešas visą laiką stengėsi palaikyti uraganinę ugnį, nuolat skraidė žvalgybinis lėktuvas.

Didelį kovingumą ir didvyriškumą parodė vado žmona, mokytoja, Albina Neifaltienė-Pušelė, kuri įsitaisiusi pušyje, su kulkosvaidžiu skynė priešus. Sužeista į abi kojas, jausdama, jog nebegalės pasitraukti, pasakutinę kulka pasiliko sau.

Taip, beveik iš 80 partizanų, Kalniškės mūšyje žuvo 44, nemažai buvo sužeista. Žuvusiųjų kūnai buvo atvežti į Simną, ir miestelio aikštėje, prie bažnyčios, išniekinti. Užkasti jie buvo paežerėje prie Simno ežero. 1989 m. liepos 7 d. jų palaikai buvo iškilmingai perlaidoti Simno kapinėse. Vėliau buvo pastatytas paminklas. Kalniškės mūšio vietoje, kalvos viršūnėje, iš lauko akmenų marijampolietis Nevulis pastatė žuvusiems paminklą. 1991 m. gegužės 18 d. paminklas buvo atidengtas ir pašventintas. Tačiau, gaila, neilgam. Vandalai jį susprogdino. Netrukus jis vėl buvo atstatytas.

Taigi, dzūkų partizanams laisvė buvo brangesnė už gyvenimą, jauni patriotai padėjo galvas kovoje prieš sovietinę vergovę. Jų atminimas - amžinas, kaip ir gyva tautos kraujuojanti žaizda.

Atmintis

Aloyzas Sušinskas

*Seniai nutilo šūvių aidas,
ant Kalniškės skurdžių kalvų...
Kas prisimins Pušelės veidą,
jaunystės žygį tolimų kovų...*

*Pražydo gėlės, skausmo gėlės,
pašvelnintos geram, tauriam jausme...
Sučiulba paukščiai mažuteliai,-
žieduos gegužio miršči gražume...*

*Žvalgybinis lėktuvas sukos,
išeit į nuožmų mūšį išdrįsai...
Svarstė kūną rusų kulkos,
kulkosvaidžiai tratėjo ištisai...*

*O Kalniškėj kažkas gyvena:
tam mūšiu gimus ne viena daina...
Albina, dar Tave vis mena
kovos dvasia ir žemės aimana...*

**Albinai Griškonytei-
Neifaltienei-Pušelei,
mokytojai, jaunai
partizanei, žuvusiai
1945 m. gegužės 16 d.
Kalniškėje**